

Dit stappenplan is een concrete uitwerking van moreel beraad voor vragen rond onderwijs en digitalisering.

Het Ethiekkompas: samen aan de slag met een ethische vraag

Liever digitaal aan de slag met dit stappenplan? Doorloop als team het online '[Ethiekkompas](#)' van Kennisnet.

Dit stappenplan (gebaseerd op Bolt, 2003) is bedoeld voor iedereen in het onderwijs die te maken heeft met ethische vraagstukken rond digitalisering. Wat je als het goede handelen ziet, wordt bepaald door de waarden die je koestert. Daarom begint het 'Ethiekkompas' bij waarden.

Stap 1

Benoem de belangrijkste waarden

Benoem de belangrijkste waarden voor jullie school, bestuur of groep.

Waarden zijn algemene, abstracte ideeën of idealen waarnaar we streven en die ons handelen richting geven. Je kunt waarden onderscheiden op verschillende niveaus: van universeel tot persoonlijk. In het onderwijs gaat het vaak om een mix van publieke, persoonlijke, levensbeschouwelijke of pedagogische waarden. Voorbeelden zijn: gelijkheid, privacy, autonomie, veiligheid.

Stap 2

Formuleer de ethische vraag

Formuleer de ethische vraag in deze vorm: is het goed om ...?

Stap 3

Verzamel de eerste reacties

Wat zijn de eerste reacties? Roept de vraag een bepaalde intuïtie of emotie op?

Maak notities van je eerste gedachten bij het vraagstuk. Deze hoeven nog geen vaste vorm te hebben.

Stap 4

Formuleer argumenten voor en tegen

Welke argumenten vóór en welke argumenten tegen kun je bedenken? Denk bij het argumenteren aan het volgende:

Welke waarde wordt bevorderd of bedreigd en voor wie geldt dat?

- ▶ Wat is de onderbouwing? Op welke feiten of veronderstellingen baseer je je?
- ▶ Gebruik het principe van 'alpartijdigheid': denk los van je eigen belangen en redeneer vanuit het perspectief van de verschillende betrokkenen.
- ▶ Zijn de perspectieven en hulpvragen uit de belangrijkste ethische stromingen (zie bijlage 1) nog relevant voor de weging? Bijvoorbeeld deze hulpvraag: zou je willen wisselen met de personen die de gevolgen ondervinden? Waarom wel of niet?

Bekijk eventueel je notities van de vorige stap over de eerste reacties, intuïtieve oordelen of emoties. Vaak liggen daaraan bepaalde waarden ten grondslag. Die kunnen je helpen bij het argumenteren.

Stap 5

Weeg de argumenten

Voeg eventueel argumenten toe, scherp ze aan of verwijder minder sterke argumenten. Gebruik hierbij de volgende stappen:

- ▶ Onderzoek bij de onderbouwing van de argumenten: wat weten we al, wat weten we nog niet, wat moet nog verder worden uitgezocht? Maak hier eventueel notities van.
- ▶ Zijn alle argumenten houdbaar? Worden er geen drogredenen (zie bijlage 2) gebruikt?
- ▶ Is het perspectief van verschillende betrokkenen voldoende aan bod gekomen?
- ▶ Zijn er waarden genoemd die jullie in stap 1 als belangrijke waarde voor jullie onderwijs hebben aangemerkt?
- ▶ Welke argumenten vinden jullie het belangrijkste? Geef dit aan door ze te markeren.

Stap 6

Formuleer het antwoord

Bespreek met elkaar wat het antwoord op de ethische vraag moet zijn. Gebruik hierbij de argumenten uit stap 5. Het kan ook zijn dat het nog niet lukt om nu al met een antwoord te komen. Gebruik dan deze stap om toelichting te geven.

- Ja, want ...
- Ja, mits ...
- Nee, tenzij ...
- Nee, want ...
- Het is (nog) niet mogelijk om een antwoord te formuleren, omdat ...

Stap 7

Evalueer

Evalueer het proces met de groep. Stel hierbij de volgende vragen:

- ▶ Is de ethische vraag volgens iedereen goed beantwoord?
- ▶ Is het nodig het proces of delen van het proces te herhalen?

